

Den anden europæiske undersøgelse af livskvalitet

Levevilkår, social udstødelse og psykisk trivsel

Resumé

Indledning

I de seneste to årtier er der sket en væsentlig ændring i den europæiske debat om sociale fremskridt og i den måde, hvorpå de måles. Begrebet social udstødelse har i stigende grad erstattet begrebet fattigdom i den politiske debat om social sårbarhed og skævhed på EU-plan. Vanskelig adgang til arbejdsmarkedet og ugunstige levevilkår påvirker både den sociale deltagelse og den sociale kontakt, hvilket på sin side indvirker på de europæiske borgeres livskvalitet og påvirker deres opfattelse af social udstødelse. Den anden europæiske undersøgelse af livskvalitet (EQLS), der blev gennemført af Det Europæiske Institut til Forbedring af Leve- og Arbejdsvilkårene (Eurofound) i 2007, giver et bredt billede af de forskellige sociale realiteter i de 27 EU-medlemsstater samt Norge og kandidatlandene Kroatien, Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien og Tyrkiet.

I denne rapport ses der nærmere på forholdet mellem levevilkår, social udstødelse og psykisk trivsel. Den trækker på resultaterne af EQLS med henblik på at undersøge de faktorer, der påvirker den opfattede sociale udstødelse, og den virkning, som dette har på den psykiske trivsel. Disse faktorer omfatter adgang til arbejdsmarkedet, indkomst- og levestandarder og tilgængeligheden af social støtte.

Politisk sammenhæng

Med EU's udvidelse til 27 medlemsstater blev der optaget en række lande med betydeligt lavere levestandarder end i de oprindelige 15 medlemsstater (EU15). Mange af de 12 nye medlemsstater (NMS12) og de tre kandidatlande (CC3) har højere arbejdsløshed, omfattende fattigdom og ringe sociale infrastrukturer. Denne situation har understreget betydningen af at udforme EU-politikker inden for social udstødelse og fattigdom.

De politiske beslutningstagere er ansvarlige for at fremme positive ændringer med henblik på at mindske markante forskelle i levestandarder, som kunne underminere

samhørigheden i EU – navnlig hvis referencegrupperne for en sammenligning er i andre, mere velstående medlemsstater. Det er derfor af afgørende betydning at skabe et mere integreret Europa for at nå EU's mål om vedvarende økonomisk vækst, flere og bedre job og øget social samhørighed.

Vigtigste resultater

Overordnede mønstre i social udstødelse

Et flertal af de europæiske borgere føler sig socialt integreret, idet 86 % af respondenterne scorer positivt i forbindelse med indikatorerne for social integration. På den anden side beretter 14 % af respondenterne om et vist omfang af social udstødelse, og 2 % rapporterer om en høj grad af udstødelse. Integrationen er højere i EU15-medlemstaterne og lavere i CC3- og NMS12-landene. Navnlig borgere fra Bulgarien, Kroatien, Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien og Rumænien angiver den mest omfattende udstødelse, mens borgere i Danmark, Norge og Sverige i gennemsnit fremviser den laveste grad af social udstødelse.

Makromiljøets indvirkning

Den gennemsnitlige grad af opfattet social udstødelse i et land hænger tæt sammen med dets bruttonationalprodukt (BNP). Denne sammenhæng er imidlertid ikke fast. Nogle lande, navnlig de skandinaviske lande, fremviser en gennemsnitlig grad af social udstødelse, der er lavere end i andre lande, f.eks. Østrig, Belgien og Frankrig, selv om deres BNP pr. indbygger ligger på samme niveau. Ligeledes melder nogle af de mindre velstående EU-medlemsstater, f.eks. Malta, Portugal og Slovenien, om en høj grad af integration trods deres lavere BNP. Ledighedsprocenten og indkomstfattigdommen i et land er også knyttet sammen med social udstødelse, selv om nogle lande synes at være bedre til at fastholde den sociale integration trods en højere arbejdsløshed.

Indikatorer for udstødelse på mikroniveau

Mere omfattende afsavn og økonomisk stress er udtryk for, at en person oplever social udstødelse. I

CC3- og NMS12-landene bidrager mere omfattende afsavn betydeligt til en højere grad af opfattet social udstødelse sammenlignet med EU15. Alligevel oplever borgerne i EU15 en lavere grad af opfattet udstødelse ved samme grad af afsavn.

I alle lande vil arbejdsløse sandsynligvis angive en højere grad af udstødelse end alle andre beskæftigelsesgrupper. Arbejdsløshed fører til en lignende grad af opfattet udstødelse i landene, selv om de faktiske levevilkår kan variere betydeligt. Personer i højere stillinger og ikke-manuelle job beretter generelt om en lavere grad af udstødelse.

Betydning af social støtte

De europæiske borgeres opfattede evne til at opnå økonomisk støtte varierer betydeligt landene imellem. Selv om næsten 85 % af respondenterne beretter, at de kunne opnå økonomisk støtte, hvis de havde behov herfor i en nødsituation, er denne andel generelt lavere i CC3- og NMS12-landene end i EU15. Familiens opfattede rolle med hensyn til at sørge for økonomisk støtte varierer ligeledes landene imellem, idet under 60 % angiver familien som den vigtigste kilde til støtte i CC3- og NMS12-landene sammenlignet med 70 % i EU15. Der er mindre forskelle mellem lande og landegrupper med hensyn til den opfattede tilgængelighed af moralsk støtte. Den vigtigste kilde til denne støtte er familien, der anses som den primære kilde af ca. to tredjedele af de europæiske borgere i alle landegrupper. Ved den samme grad af afsavn fremviser personer, som har adgang til økonomisk eller moralsk støtte, generelt en lavere grad af opfattet social udstødelse.

Psykisk trivsel

I alle lande er der en forbindelse mellem en højere velstand i form af BNP og en højere grad af psykisk trivsel. Dette kan være én grund til, at borgere i CC3- og NMS12-landene i gennemsnit beretter om en betydeligt lavere grad af psykisk trivsel end borgere i EU15. Alligevel angav respondenter i EU15 generelt en højere grad af psykisk trivsel ved enhver given grad af afsavn sammenlignet med CC3 og NMS12.

Der er betydelige forskelle mellem landegrupperne, hvad angår den rolle, som social udstødelse spiller med hensyn til psykisk trivsel. I CC3 bidrager den opfattede sociale udstødelse kun i begrænset omfang til en dårligere psykisk trivsel, mens virkningen er fem gange stærkere i NMS12 og syv gange stærkere i EU15. Den direkte virkning af afsavn synes i alle lande at være langt vigtigere for den psykiske trivsel end den indirekte virkning gennem social udstødelse. Den indirekte virkning er imidlertid forholdsvis mindre i de fattigere CC3-lande sammenlignet med NMS12 eller EU15.

Politiske strømpile

- Om muligt bør de officielle indikatorer for social udstødelse suppleres med subjektive målinger af opfattet social udstødelse for at fastslå, hvilke skævheder der har konsekvenser for de europæiske borgeres livskvalitet, og de omstændigheder, hvorunder denne varierer.
- Med et øget uddannelses- og kompetenceniveau såvel som udviklingen af et dynamisk og varieret arbejdsmarked i CC3 og NMS12 vil det være muligt at mindske uligheder i levevilkår mellem nuværende og fremtidige EU-lande.
- For at sikre adgang til arbejdsmarkedet for dem, der kan arbejde, og samtidig sikre dem, der ikke kan arbejde, en basal levestandard, skal foranstaltninger som f.eks. aktive arbejdsmarkedsprogrammer og indkomstoverførselsordninger videreudvikles på en sammenhængende og gensidig fordelagtig måde.
- Social støtte spiller en afgørende rolle med hensyn til at forbedre integration og psykisk trivsel for alle og opbygge større psykisk trivsel hos personer med dårlige levevilkår. Det bør være en prioritet i EU's politikker og de nationale politikker at finde strategier til at stimulere eller opretholde omfanget af social støtte.
- Politikken for psykisk sundhed bør anerkende og være målrettet mod de mere omfattende kilder til psykologisk stress, der er forbundet med dårligere levevilkår, som kan øge sårbarheden over for mere alvorlige psykiske sundhedsproblemer, hvilket senere kan medføre mere kostbare konsekvenser og behandlingsbehov.
- Landene bør tilstræbe at lære af god praksis i betragtning af, at nogle, navnlig de skandinaviske lande, har større succes med at skabe en højere grad af integration ved samme grad af samlet velstand og samme nominelle grad af afsavn og levestandard.

Yderligere oplysninger

EQLS-rapporten om *levetilstand, social udstødelse og psykisk trivsel* findes online på <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0988.htm>.

EQLS-oversigtsrapporten og yderligere sekundære analyser af undersøgelsesdata findes på Eurofound's websted på <http://www.eurofound.europa.eu/areas/qualityoflife/eqls/>.

Teresa Renehan, informationskontaktperson
ter@eurofound.europa.eu